

Da ordet blev til handling

Om Husets baggrund, idegrundlag, udvikling og aktuelle udfordringer som optakt til Husets 50 års jubilæum i 2020.

Duelund, Peter

Publication date:
2019

Document version
Peer-review version

Citation for published version (APA):
Duelund, P. (2019). *Da ordet blev til handling: Om Husets baggrund, idegrundlag, udvikling og aktuelle udfordringer som optakt til Husets 50 års jubilæum i 2020.* . Abstract fra 50 år i Huset, København.

Da ordet blev til handling

Af Peter Duelund

Tak for invitationen til som initiativtager til "projekt hus" i 1968, at holde et kort oplæg om Husets baggrund, ide, realisering og nutidsrelevans som inspiration til Husets 50 års jubilæum i 2020.

Hvorfor er vi samlet her i Musikcafeen i dag? Er der noget at fejre? Er det ikke ren nostalgi, en hyldest til os, der på forskellig vis har været aktive i Huset siden starten?

Mit klare svar er, at der af mange kulturelle, sociale, kunstneriske og politiske grunde er grund til at fejre Husets første 50 år og varme op til de næste.

Huset har været et samlingssted, en dynamo og en fysisk ramme om nogle af de mest dybtgående sociale, kulturelle, kunstneriske og politiske forandringer, som det danske samfund har været udsat for efter 2. verdenskrig.

"Huset" eller "Projekt Hus", som vi navngav initiativet i 1968, har været rammen om nogle af de væsentligste kunstneriske, sociale og kulturpolitiske fornyelser efter 2. verdenskrig.

Ideerne bag Huset blev skabt i løbet af 1960'erne, søgt realiseret og afprøvet i 1970'erne, kvalificeret og videreudviklet siden da.

Målet var kunstnerisk, politisk og kulturelt at gøre alle danske medborgere, nye som gamle, til "deltagere" og ikke "tilskuere" til kultur- og samfundsudviklingen.

Det var en vision som datidens antiautoritære politiske bevægelser og kunstneriske avantgarde var enige om i modsætning til de mange ml-grupper, "Blekingegade"aktivister og andre, der ikke turde sammentænke kunst, kultur og politik til en højere enhed – eller "forene den indre

revolution til den ydre”, den kulturelle med den politiske, som det formuleredes i datidens diskurs.

Uden Huset ingen Thylejr. Huset blev anledningen til samfundseksperimenter som Christiania.

Vognporten, Musikcafeen som vi står i, blev ramme for jazzens og den rytmiske musiks udvikling. Den rytmiske musiks egne udøvernes forbedrede gennem foreningen "Musik og Lys" musikernes arbejdsforhold og fik anerkendt den rytmiske musik på lige fod med den klassiske i samfundet og i den kulturpolitiske lovgivning?

Husets Teater promoverede og blev den første åbne scene, som ramme for "de frie teatergruppens" og det alternative teaters gennembrug i Danmark.

Gennem Husets Udstillinger etableredes en socialt orienteret og utraditionel udstillingsaktivitet.

Trykkeri, værksteder og mødelokaler blev ramme om antiautoritære kulturelle og politiske bevægelser offentlig debat og kulturpolitik.

Huset gav plads for Danmarks første bogcafe, en eksperimenterende biograf, ikke kommercielle værtshuse og et brugerdrevet Spisehus for blot at nævne nogle af de første aktiviteter.

Huset blev som torvet i det klassiske Athen, i de første år rammen for nye demokratiforståelse. Det blev eksperimenteret med direkte demokratiformer koblet til musik, kunst, litteratur og socialt samvær.

Huset blev en kontinuerlig ramme for skiftende generationer behov, interesser og ambitioner, som jeg formulerede de overordnede visioner under det forberedende arbejde i Det Ny Samfunds blad.

Hertil kom, at Huset som Danmarks første kulturhus blev et vældigt ”boost” for transformationen de overordnede mål og paradigmer i dansk kulturpolitik fra 1960’erne formuleret i kulturpolitiske paradigme

”demokratisering af kulturen” til visionen om ”kulturelt demokrati”, som blev lanceret i K. Helveg Petersens ”kulturbetænkning 517” fra januar 1969. Kultur blev formuleret som ” en proces, vi alle deltager i”.

I Niels Mathiasens kulturpolitiske betænkning fra 1976, fik visionen om kulturelt demokrati også et skub derudaf – gennem det overordnede paradigme om ”kultur til alle”, som har været det bærende element og overordnede sigte i dansk kulturpolitik siden da.

Bodil Kochs afvisning af forslag til ”Lov om kulturcentre”

En anden væsentlig kulturpolitisk begivenhed, der inspirerede mig til husinitiativet, var kulturminister Bodil Kochs afvisning af forslag til ” Lov om kulturcentre” fra Folketingets talerstol i 1967 med bl.a. følgende begrundelser:

” Hvad indebærer egentlig begrebet kultur? Hvad forstår vi derved? Hvad vil det sige at formidle kultur? Kan det overhovedet lade sig gøre som en bevidst proces? Og hvad forstår vi ved kulturformidling i forhold til kunstformidling? Det er jo nu da ikke kunsten i dens forskellige udtryk og former, der alene skaber et folks kultur, dets dybe indvævede sindelagsmønster... Begrebet kulturcenter er i lovforslaget beskrevet som et samlingssted for udøvelse af kulturel og særlig kunstnerisk virksomhed af såvel professionel som amatør-mæssig art... Vi er måske - hvis jeg må fremføre denne kætterske tanke - vi er måske ved at lægge for meget vægt på ydre rammer dér, hvor indre engagement og etisk handling er det afgørende. Men ikke desto mindre mener jeg da, at det er godt, at regeringens kulturudvalg over for kulturministeriet rejste spørgsmålet om oprettelse af kulturcentre, eller lad mig hellere sige kulturhuse. Ordet kulturcenter kan jeg ikke lide, og det er jeg ikke ene om; jeg tror ikke, jeg har truffet nogen, der kunne lide det ord. Det fører ligesom tanken ind på et galt spor. Det lukker sig og peger mod noget eksklusivt, hvor det skulle åbne sig mod et nyt fællesskab; men måske lovforslaget, om det skal fremsættes, skulle kaldes lov om lokal kulturformidling, som én af kulturcenterforslagets fædre forleden dag foreslog over for mig. Men alt

det får vi jo at se... Derfor måtte jeg stille mig selv det spørgsmål: kan det rigtige sigt i dette lovforslag eventuelt fremmes på anden måde?

Det var netop disse problemstillinger, vi diskutere i Huset, da Bodil Koch flere gang kom på besøg for at bese Danmarks første kulturhus, året efter, at hun som kulturminister fra Folketingets talerstol i marts 1967 (8 marts) havde afvist et forslag til ”lov om statsstøtte til kulturcentre”.

De konkrete afsæt for initiativet til Huset.

Det konkrete udgangspunkt for Projekt Hus og det etablering, Studentersamfundet på gaden, DNS i Vartorv, søringsaktionen og Cityplan Vest, forhandlingsprocessen, husets midlertidige lukning

Nostalgisk at stå her i Musikcafeen. De 10 bedste, men også mest problematiske år af min ungdom arbejdede jeg her som initiativtager til og kulturleder i Huset og Husets Teater. Det var spændende år, men med store daglige udfordringer for at få realiseret de oprindelige ideer.

Den konkrete baggrund for initiativet går tilbage til 7. april 1968. Den dag blev Georg Brandes radikale Studentersamfundet fra det moderne gennembrud i slutningen af 18- tallet erklæret konkurs og smidt på gaden af den berygtede inkassosagfører Kromann. Den kritiske kulturelle og politiske modoffentlighed skulle stækkes. Heftige diskussioner og forhandlinger sommeren over som en del af ungdoms- og studenteroprøret stiftedes Det Ny Samfund som Studentersamfundets afløser et halvt år efter – den 20. september 1968, hvor godt 6 hundrede af den hotte sommers mest aktive aktivister samledes på det stiftende møde af foreningen Det Ny Samfund som Studentersamfundets afløse i Grundtvigianismens højborg Vartorv.

På mødet blev jeg – heldigt eller uheldigt – valgt for ”ekstern sekretær” (det måtte endeligt ikke hede formand dengang), bl.a. på et løfte om at tilvejebringe åbne rammer for de nye kulturelle og politiske bevægelser.

Den nye antiautoritære græsrodsaktivisme havde mere brug for et hus med mange faciliteter end lukkede foreningsstrukturer og bestyrelser.

Tiden var præget af ungdoms- og studenteroprør, men også omfattende aktioner mod datidens hovedløse byplanlægning. Der var dengang bestemt ikke tale om et "Wonderful Copenhagen". Et personligt eksempel. Jeg var som kultursociologistuderende midlertidig ansat i City Plan Vest tegnestuen, som havde ansvar for at planlægge Søringen, dvs. motorvej tværs gennem søerne i København. Smart ikke sandt.

De omfattende protester førte bl.a. til gennemførelsen af "Københavns Ugen" i april 1968. (Fortælling om aktiviteterne med frømandsaktioner i søerne etc. Det kan I bl.a. læse om i bogen "På vej mod et nyt Samfund" som jeg skrev i 1973 som indledning og optakt til 70'erne).

Men det førte også indirekte til oprettelsen af Huset i Magstræde. Poul Lyager, Ole Thomassen og de øvrige gæve byplanlæggere og arkitekter på tegnestuen var mere – lad os sige alsidige og autonome – end Københavns Kommune havde forventet. Protesterne fra *Københavnsugen* lykkedes. *Søringen* blev opgiver og taget af tegnebordet.

I stedet de deres tid og energi på at tegne gennemarbejdede skitser til oprettelse af "Projekt Hus" i Styhr og Kjærs" erhvervsejendomme i Rådhusstræde og Magstræde, som jeg havde opdaget stod tomme sammen med arkitekt Jørn Albertsen, som var medlem af Det Ny Samfund. Om denne prisværdige indsats i en kommunal byplansinstitution kan betegnes som civil ulydighed eller ej, skal jeg ikke tage stilling til. Resultatet blev under alle omstændigheder, at vi fik Huset og ikke en motorvej gennem søerne.

Sammen med en arbejdsgruppe i Det Ny Samfund og tidens væsentligste politiske, kulturelle og kunstneriske græsrodsbevægelser fra den nye kvindebevægelse til avantgardekunstens pionerer indenfor film,

billedkunst, musik, teater etc. samt DR, der ønskede at oprette en ”folkets radio” i Huset, hvor folk kunne komme ind fra gaden og medvirke. (Fortælling om de lange forhandlinger). Den historie er ikke fortalt endnu.

Fakta er, at det efter lange forhandlinger mellem initiativgruppen fra det nye samfund og Kulturministeriet og Københavns Kommune blev til Huset, her hvor vi er samlet i dag.

Denne antiautoritære kulturelle og politiske modoffentlighedstilgang til Huset var som nævnt også blevet officielt politisk gødet tre år forinden i 1967, hvor Kulturminister Bodil Koch i sin redegørelse til Folketinget den 8. marts udså det forslag til lov om statsstøtte til Kulturcentre, som statsminister Hilmer Baunsgård i sin åbningstale i oktober 1966 havde bebudet ville blive fremsat af kulturministeren i den daværende folketingssamling. Lovforslaget var blevet udarbejdet i et kulturcenterudvalg med Louisianas direktør Knud W. Jensen som formand. Bodil Koch fandt lovforslaget for elitært og top-down styret. Det skulle bygge på en bredere kulturforståelse og et mere mangfoldigt kulturbegreb.

Det var lige vand til mine øre og den kulturopfattelse, jeg som studerende i kultursociolog ved Københavns Universitet havde oparbejdet. Fagets professor Werner Goldsmidt ønskede fagligt at koble et humanistisk kunstbegreb til et antropologisk kulturbegreb, der knyttede kunst til den moderne samfunds mangfoldige og eksperimenterende livsverden, en kobling som også lå i avantgardekunstens, den rytmiske musiks og litteraturs æstetiske og formmæssige modernitetsbestræbelser i 1960'erne. Kultur, kunst, æstetik og politik skulle indgå i en sublim samfundsmæssig symbiose, som bl.a. tresserne teoretiske guru Herbert Marcuse og andre af ungdoms- og studenteroprørets idoler havde argumenteret for.

De asociale sociale medier og Husets nye udfordringer

Vi lever i en meget fragmenteret tid, hvor der efterhånden er meget lidt, vi er fælles om.

Vi bruger forskellige medier, læser ikke de samme nyheder, ser ikke de samme tv-serier, følger ikke de samme mennesker på de sociale medier.

Den digitale tilværelse er en solo-tilværelse, hvor enhver følger sine egne søgestrengte og lægger sin egen rute. De sociale medier er på mange måder mere asociale end sociale.

I et sådant samfund får kulturlivet en ny rolle – eller i hvert fald en udvidet rolle. For vi skal ikke blot sikre et stort og rigt varieret udbud af kunstneriske og kulturelle vitaminer, med noget for enhver befolkningsgruppe. Vi skal ikke blot understøtte og stimulere nysgerrighed, oplysning, kreativitet og ægte demokrati. Vi skal også være med til at styrke fællesskabet, det fysiske møde mellem mennesker, den fælles oplevelse, der skaber samhørighed og fremtidshåb.

Det er det, den levende kunst og kultur kan – og derfor bliver den i virkeligheden vigtigere og vigtigere som et alternativ til det passive og isolerede kulturforbrug på streamingstjenester og andre digitale platforme.

Det er Husets og andre kulturinstitutioners at møde denne udfordring i nutidens og fremtidens digitaliserede overvågningssamfund.

Slip fantasien løs! Kræv det umulige! Kan Husets Jubilæum være med til at modvirke denne sociale, kulturelle og demokratiske udvikling har kræfterne ikke været spildt. Helt og lykke med arbejdet!

Peter Duelund

Mag.art. in Cultural Sociologi.

Director of Research.
Nordic Cultural Institute
Amalievej 15
1875 Frederiksberg C
Denmark
Mobil: +45 51330583

Associate Professor Emeritus.
Departement of Arts and Cultural Studies
University of Copenhagen
Karen Blixensvej 1
2300 Copenhagen S
Denmark
Email: duelund@hum.ku.dk